

ХРИСТО БОТЕВ - „НА ПРОЩАВАНЕ“

МОТИВИТЕ ЗА ЖИТЕЙСКИЯ ИЗБОР НА БУНТОВНИКА

(ПЛАН-НАСОКИ ЗА СЪЧИНЕНИЕ РАЗСЪЖДЕНИЕ)

Увод: Характеристика на съдбовното време, в което поетът живее: драматична робска действителност, която поставя пред истинските българи въпроса за правилния житейски избор - участие и готовност за саможертва в борбата за свободата на отечеството.

Теза: Представяне на мотивите на лирическият герой, разкрити в лирическият увод по темата: в съкровения си изповед пред майката - пред най-скъпия си човек, от когото счита, че ще бъде разбран - лирическият герой, бунтовникът, представя категорично и ясно своите основания защо избира пътя на борбата. Споделеното не е молба за съвет от майката, а молба за прошка поради страданията, които ще понесе. Героят е убеден, че неговият житейски избор е правилен, защото служи на най-светлия народен идеал - свободата. За истинския патриот, за българина с чувство за дълг пред народа, единствено достойният житейски път е този на борбата. Към това го подтиква честната и всеотдайната любов към народа, когото иска да види свободен; нетърпимостта към чуждото владичество и омразата към тираните.

Доказателствена част:

1. Идеен-художествен анализ на лирическият увод: началото на творбата - обосновка на изповедния характер и съкровен тон. Защо бунтовникът представя житейския си избор като свършен факт: „Не плачи, майко, не тъжи, че станах азе хайдутин“.

Още в първия стих проличава колко важна за лирическият герой е майчината позиция и съпричастността ѝ към неговото решение (първото от осемте в лирическият увод повторения на обръщението „майко“). Отрицателните повелителни форми „не плачи“, „не тъжи“ са израз на синовна загриженост за предстоящите душевни страдания на майката, желание тя да бъде успокоена. Свършеност, категоричност на действието показва глаголната форма за мин. св. вр. - „станах“. Синът вече е „хайдутин“, „бунтовник“. Болезнена, драматична е участта на майката „клета“, защото жали за „първо чедо“. Родовите традиции отделят особена роля на първородния син - отговорност пред семейството, почит, мисия да продължи рода. Затова мъката на майката ще е още по-силна.

2. Пръв основен мотив за житейския избор: робството.

Въведен е с противопоставящия съюз „но“ - синът е изоставил клетата си майка, но друг избор, друга възможност за него няма. Отношението към робската действителност и омразата към тиранията намират израз в сродните думи: „кълни“, „проклинай“. Съчетани с поетични обръщания към майката, те призовават към действеност, към активно разбиране. Прилагателните „черна“ (цвета на робството, тъгата, смъртта), „турска“ (конкретност на историческата действителност) обогатяват представата за времето.

Непримиримостта е условна причина за емигрантската съдба на героя. Тази идея е въведена с глагола „пропъди“, а картината на изгнанието образно и емоционално изпъква с изразите: „прокуда“, „тежка чужбина“. Горчива е съдбата на свободолюбивите млади българи, за които в поробеното отечество няма място:

да ходим, да се скитаме немили, клети, недраги!

Обобщената и изключително точна характеристика в поемата на несгодите на емигрантския живот - „немили“, „недраги“ - Иван Вазов по-късно избира за заглавие на едноименната си повест за живота на българската революционна емиграция в Румъния преди Освобождението.

Борческото неспокойствие на младия бунтовник логично го отвежда до идеята за смъртта: „че може млад за загина“. Споделеното с майката в този момент е молба

за прошка, но и осъзната категоричност на избора - майката ще го разбере, защото го обича - „мил съм ти“. Междуметието - възклицание „Ах“ е събрало цялото нетърпение, желание на лирическият герой да дойде час по-скоро времето за борба. И наистина то е близко - „утре“. Отвъд границата между чуждата и родната земя - „тиха бяла Дунава“ - е Отечеството, но и изпитанията на борбата и смъртта за свобода.

3. Втори основен мотив за житейския избор: личността на лирическият герой - бунтовника.

Произволите в условията на чуждото владичество са обективна реалност, но не всеки има „сърце мъжко, юнашко“. Майката е успяла така да закърми и възпита своето чедо, че порасналият син вече има правото да я предизвика с риторичния въпрос: „Но кажи какво да правя...“. Друга алтернатива за него няма. Личностното самоосъзнаване е свързано отново с картината на смутното време - „турчин че бесней“. Глаголът „бесней“ е силен (експресивен), динамичен и съответства на безчинствата на поробителите. Болката има лично измерение, защото поруганието - в настоящето или в недалечното бъдеще - заплашва бащиния дом - „бащино ми огнище“ (синекдоха). Представата за родното и за близките е въведена с анафората „там“ - мястото на израстване, място, където е оставил „либе хубаво“ (инверсия) „баща и братя“. Алитерацията в сродните думи „черни чернеят“ отново е асоциация за неизбежните страдания и смърт, за горчивината и болката в сърцата на близките. Красотата на любимата е представена в традициите на народните песни. Образите на близките оформят един логичен триъгълник: майка - любима - баща и братя. Диалогът на лирическият герой с тях в хода на целия текст се поддържа чрез майчиния образ: Ах, мале - майко юнашка! Прости ме и веч прощавай!

Предусещането за скорошния път на борбата за свобода отново поражда силна емоция, предадена с възклицанието „ах“. Майката е „юнашка“ (инверсия) и ще разбере своя син със сърце „юнашко“. Нейната мъка е смекчена донякъде с красиво изречената молба за прошка - „прости ме“/ и веч прощавай“ (силата на еднокоренните думи). Прощката е необходима като благословия, защото връщане от поетия житейски път няма - „веч“, „нарамах“, „тичам“. Съчетанието на различни глаголни времена разкрива динамиката на преживяванията - настоящето и бъдещето на героя са изцяло подчинени на идеята за служба на народа („на глас тичам народен“). Всичко в тази част от поемата издава нетърпението, действеността, усещането за предстоящата борба.

4. Обобщение на мотивацията:

а) привързаност, любов към близките, която прераства в любов към народа, който заслужава и трябва да бъде свободен;

б) нетърпимостта към робството, омразата към врага „безверни“.

Контрастното съчетание на понятията „народен“ и „врагът“ логично обобщава причините, които карат бунтовника самоотвержено да поеме пътя на борбата. Този път не води към родното и дома, а към смъртта в тяхна защита. Борбата е в името на свободата на близките му, на целия народ, за защита на скъпи и съкровени за всеки човек неща - „за мило, за драго“. Алитерацията и асонансът в цитираните по-долу стихове също допринасят представите за борбата и за дълга да изглеждат не само възвишено, но и като нещо красиво и желано:

Там аз за мило, за драго,
за теб, за баща, за братя
за него ще се заловя.

Изходът от предстоящите битки с врага е въпрос на съдба и чест. Сабята е символ на борбата, атрибут на съпротивата. Участието в борбата за свободата на народа е въпрос на чест, на смелост и жертвоготовност.

пък... каквото сабя покаже,
и честта, майко, юнашка!

Заключение: Борбата за свободата на отечеството е достоен избор. Аргументите за него, които привежда лирическият герой, подготвят очакването за подвиг, геройска смърт и безсмъртие.